

ŞEHİRLERİN HAFIZASI VE KENT MÜZECİLİĞİ

Doç. Dr. Cevdet YILMAZ
OMÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi
SAMSUN
cyilmaz@omu.edu.tr

Giriş

İki türlü çevre vardır. Bunlardan birincisi insanın dışındaki hava, su, toprak, bitki örtüsü gibi unsurlardan oluşan fizikî, yani doğal çevre, diğeri ise insanın müdahalesi ile oluşmuş beşerî çevredir. Doğal çevre sağlıklı bir insan varlığı için çok önemlidir ve özenle korunmalıdır. Beşerî çevre ise tüm olumlu ve olumsuz yönleri ile bütünüyle insanın kendi eseridir. Yeryüzünde insanın meydana getirdiği ve yine insanın en çok değişikliğe uğrattığı yerlerin başında şehirler gelmektedir.

Araştırmanın / sunumun birinci bölümünde **şehir, şehirleşme ve şehirlileşme** kavramları yanında, özellikle şehir ve insan ilişkisi üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ise bu ilişkiyi kurmada kent müzelerinin yeri ve öneminden bahsedilecektir. Kent müzelerinin kuruluş amaçları, buldukları şehirlerin kimliklerine katkıları ve içinde yer aldıkları beşeri çevre ile karşılıklı etkileşimlerinin nasıl olduğu veya olması gerektiği gibi hususlar ise bu bölümde üzerinde duracağımız diğer konulardır.

A. ŞEHİR, ŞEHİRLEŞME VE ŞEHİRLİLEŞME KAVRAMLARI

1. Şehir nedir?

Coğrafi manâda şehirler (diğer adıyla kentler); insanların ticaret, sanayi, ulaşım, hizmetler vb. gibi tarım dışı faaliyetlerden geçimlerini sağladıkları, yoğun nüfuslu, organize yerleşim alanlarıdır. Şehirler türlü şekillerde sınıflandırılmışlardır. Ör. Nüfus miktarlarına göre; küçük, orta ve büyük şehirler; Fonksiyonlarına göre; tarım, ticaret, sanayi, madencilik, turizm, askeri, dini ve üniversite şehirleri; Plânlarına göre; dairesel, hat boyu, iki kesimli, çok

merkezli şehirler vb. gibi. Şüphesiz bunların içinde en ilginç olanı biyolojik sınıflandırmadır. İbn-i Haldun'un "*devletler de insanlar gibidir; doğar, büyür, ölür*" tanımlamasında olduğu gibi, biyolojik sınıflandırmada şehirlerin de insanlar gibi doğup büyüdüğü ve sonunda da öleceği öngörülmüş, buna göre bir sınıflandırma yapılmıştır; Eopolis (kuruluş safhasındaki küçük şehir), polis (orta büyüklükte şehir), metropolis (büyük şehir), megalopolis (şehirlerin birleşmesi ile oluşmuş büyük şehirsal alanlar), tyrannapolis (moral ve ticari anlamda çökmüş şehir), nekropolis (terk edilmiş, mezarlık haline gelmiş şehir).

Sosyolojik anlamda ise şehirler insanların topluca bir arada buldukları, aynı zamanda karşılıklı alışverişin en yoğun olduğu, insanlar arasında iş bölümünün gerçekleştirildiği, kişilerin birbirlerini en fazla etkilediği, köylerdeki gibi bireysel hayatın değil, karşılıklı hak ve menfaatlerin gözetildiği ve bunlara saygı gösterildiği veya böyle olması gereken kolektif (toplu) yaşam alanlarıdır.

-Şehirler; kurumları, yapısı ve mimarisiyle içinde yaşayan halkın değer yargılarını yansıtan yerlerdir. İdeal bir şehirde kanun vardır, adalet vardır, karşılıklı sorumluluk vardır, doğayla uyum vardır, insana enerji ve sinerji veren bir yön vardır, hep ileriye gelişme arzusu vardır, bilgi vardır, basitlik, tevazu, dindarlık, şefkat vardır, hünerli insanlar ve zanaat ehli vardır, güzellik vardır. Fakat unutmamak gerekir ki tüm bunlar olduğu kadar, günümüz dünyasının birçok şehrinde bunların zıddı da vardır; kirlilik vardır, kötülük vardır, kaos vardır, güvensizlik vardır.

-Şehirler toplumu temsil eden kurumların oluşturduğu büyük bir kampüs ve her bir şehirli de bu kurumları oluşturmaya kendini adanmış birer öğrencidir.

-Şehirler; binasız bir okul, kitapsız bir kütüphane ve tebeşirsiz, tahtasız bir sınıf gibidir. Bütün şehir halkı bu okula doğuştan kaydolar ve o şehri terk etmedikçe asla mezun olmazlar. Kısacası şehir bir uygulama alanı, kültürel bir laboratuvar, bir sanatçı stüdyosu, bir filozof mabedi, şairlerin kahvehanesi, yetenekli isyankârların ve çılgınların galerisidir

-Şehir sahip olduğu yoğunluğu ve hayat enerjisi ile günün 24 saati hiç uyumayan canlı bir organizma olarak sürekli olarak insanlara uyarımlarda

bulunur. Şehir halkı bilinçli veya bilinçsiz bu uyarımlardan etkilenir ve ona olumlu veya olumsuz tepkiler verir.

-Şehir verimli bir hikaye anlatıcısıdır. Zenginlik ve fakirliği, acı ile mutluluğu aynı anda çevrenizde görebilir, bunlardan kendinize ders çıkarabilirsiniz. Şehir bir eritme potası olduğu gibi, büyük bir eşitleyicidir de.

-Şehir insanlığın geliştirdiği maddî unsurlara ev sahipliği yapar. Şehirdeki binalar ve kurumlar bir çok yönden o toplumun inancı ve gelenek göreneklerinin bir yansımasıdır. Ör. Kapitalizm gökdelenler, borsalar, büyük alışveriş mekanları inşa ederken, komünizm geniş tören alanları inşa etmiş. Bunların ortalarına büyük anıtlar dikmiştir.

-Şehirler gelip geçenlerinin çok olmasından dolayı anonim bir yapıya sahiptirler. Her kesimden insanı kendine çekerler ve hiç çekinmeden yabancıları içlerinde barındırırlar. Burada aynı zamanda sahtekar, düzenbaz, felaket tellalı, sapık, yankesici her türlü insan da vardır. Fakat şehir halkı zaman içinde bunlarla yan yana yaşayarak bunlara karşı uyanık olmayı öğrenir, sorunları ve tehlikeleri sezme gücünü geliştirir.

-Şehir değişimin temsilcisidir. Fikirler burada kök salar, bilgiler artar, düşünceler değişir veya zedelenir. Böylece insanlar öğrenirler. Şehir insan tabiatını besleyip geliştirebileceği gibi onun hayvandan daha aşağı zorba bir karaktere dönüşmesini de sağlayabilir.

-Şehir “başka herkes” ile “ben”in arasındaki farkı öğreten bir öğretmendir. Şehirler bizi sezgisel ve düşünsel olarak sınırlarımızdan haberdar eden yegane beşerî ortamlardır.

-Şehir, dinlenmek için ondan kaçtığımız, çalışmak için tekrar ona döndüğümüz yerdir.

Tarihsel süreç dikkate alındığında ise, insanların uyum içinde bir arada yaşamayı öğrenmeleri, yani **medenî** olmaları ancak şehirli olmaları ile mümkün olmuştur. Bilindiği gibi, Türkçe’imizdeki “*medeniyet (uygarlık)*” ve “*medeni (uygar)*” kelimelerinin kökeni (Arapça’dan ve bu isim ile Bedevîlikten düzenli-yerleşik şehir hayatına geçişi ifade eden) Medine’den gelmektedir. Bu itibarla, “*medenî*” kelimesinin karşılığı “*şehirli (kentli)*” olduğu gibi, İslâm Medeniyeti

denildiği zaman da (Mekke, Medine, Semerkant, Buhara, İstanbul, Bağdat, Granada ve Kahire gibi) şehirlerde ortaya çıkan uygarlık kastedilmektedir. Nitekim Raymond Williams da medeniyeti *organize edilmiş hayat* olarak tanımlamakta ve organize edilmiş sosyal hayatın ise yerleşme ve yaşama şekli olarak ancak şehirlerde görülebileceğinden bahsetmektedir.

Batı Medeniyetinin de temeli şehirlere dayanmaktadır. Geçmişin Atina, Roma, Floransa gibi şehirleri nasıl bu medeniyetin ortaya çıktığı ve geliştiği merkezler ise günümüz dünyasında da Paris, Londra, Berlin, Newyork gibi metropoller; kültür ve sanat etkinlikleri, üniversiteleri, kütüphaneleri, kiliseleri, müzeleri, şehir içi park ve bahçe düzenlemeleri, geçmişi ve geleceği kucaklayan tarihî ve modern binaları, tiyatro, konser ve sergi salonları, spor kompleksleri, çeşitli ihtiyaçlara cevap veren alt ve üst yapıları, uzakları yakın eden teknolojileri, tüm dünya ile irtibatlı ulaşım ve haberleşme ağları ile insanların zamanını gereksiz yere tüketmeyen bürokratik örgütleri, halkla iç içe, onlarla beraber olan yerel idarecileri, birbirlerini çevreye ve insanlara karşı daha duyarlı olmaları için denetleyen, karşılıklı haklara saygı gösteren, gerektiğinde şikâyetçi olan, fakat zor dönemlerde de birbirlerine destek olan insanları ile günümüz çağdaş Batı Medeniyetinin vitrinini oluşturmaktadırlar.

Şehirlerin gelişme, ilerleme ve ekonomik büyüme anlamında organize edilmiş bir sosyal hayat olarak toplumun kabul ettiği bir kimlik kazanması sanayi devrimi ile birlikte olmuş, o tarihten sonra da şehirler hep gelişme ve değişimin öncülüğünü yapan yerler olmuşlardır.

Gelişmiş ülkelerde “yaşanabilir şehir” kavramı tartışılır ve o hedefe doğru gidilirken, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ise sadece görüntü olarak şehirleşmiş yani betonlaşmış şehirler göze çarpmaktadır. Nitekim, günümüz dünyasında Batı şehirleri, içinde yaşayan halkını mutlu ve memnun eden, onların (iş, ulaşım, eğlence ve dinlence gibi) çeşitli ihtiyaçlarına cevap veren “modern ve örnek şehirler” olarak kabul edilmektedirler. Bunları sunamayan şehirler ise, kalabalık ve çirkin görünümleri ile, halkını mutlu edemeyen ve onları türlü arayışlara iten yerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Türkiye kentlerinin büyük kısmı ne yazık ki bu son grupta yer almaktadır.

İç göçler ve hızlı kentleşmeden doğan (işsizlik, gecekondulaşma, kirlilik ve trafik sıkışıklığı gibi) sorunlar nedeniyle Türkiye'deki şehirlerin büyük problemler yaşadığı bilinmekte ve bu gerçek herkes tarafından açıkça ifade edilmektedir. Şehirlerimizin bu durumdan bir an önce kurtarılarak daha yaşanır hale getirilmesi hepimizin ortak arzusudur. Bilindiği gibi, gerek şehircilik uzmanları, gerekse şehirlerimizi idare edenlerin örnek olarak benimsedikleri kentler günümüz Batı şehirleridir. O halde “*Batı şehirlerini farklı kılan nedir?*” sorusunun cevabı bizim şehircilikte izleyeceğimiz yolun da belirlenmesine katkıda bulunacaktır.

Çünkü bizler Türk insanı olarak bugün manevî enerjimizi din, dil, örf adet ve geleneklerimizden alırken; yönetim, ekonomi, eğitim ve çevreyle ilgili güncel problemlerimizin çözümünü Batı ülkelerinde aramaktayız. Örneğin; evlerimizi, hava alanlarımızı, fabrikalarımızı ve üniversitelerimizi inşa etmeye ve bunları dizayn etmeye kalktığımızda Batı ülkelerinin geliştirdiği bilimsel ve teknik metotlara başvuruyor, onları taklit ediyoruz. Büyük ölçüde dışarıdan aldığımız bu yabancı unsurlar zamanla bünyemizi sarıyor ve bizi kimliğimizden de uzaklaştırıyor. Böylece sadece şehircilik açısından değil diğer konularda da Doğu ile Batı arasında gidip geliyoruz ve yine Doğu ile Batı arasında kendimize bir yer arıyoruz.

Şu soruları mutlaka kendimize sormalıyız: Geçmişten taşıdığımız millî ve manevî öz değerlerimizle çağdaş batı şehirciliğini özümseyerek bir senteze gidebilir miyiz? Duygusallığa ve gereksiz hayranlığa kapılmadan, son derece akılcı bir yolla Batı şehirlerini iyi tahlil ederek, olumlu ve olumsuz yönleri ile bize uyan veya uymayan taraflarını ortaya koyarak dünyaya yeni bir şehir modeli sunabilir miyiz? Bu soruların cevapları şüphesiz hepimizi ilgilendirmektedir. Çözüm için bir an önce harekete geçmeliyiz. Aksi takdirde şehirlerimiz, şimdi olduğu gibi, hiçbir estetik kaygı taşımadan ve geçmişten geleceğe olumlu bir aktarım yapmadan hızla betonlaşacaklar ve medeniyetimizin birer aynası olmaktan çıkacaklardır. Bu ortamda yer alan şehirli insanlarımız da medenî görüntümüzün aksini yansıtan kentlileşmemiş kaba varlıklar olarak karşımıza dikileceklerdir. Bu durum toplumsal çatışmaları

körükleyeceği gibi, geleceğe ait umut, beklenti ve hayallerimizi de yok edecektir.

2. Şehirleşme Nedir?

Coğrafi anlamda şehirleşme “belli bir bölgede, belli bir dönemde şehir kabul edilen yerlerin sayısının ve buralarda yaşayanların oranının artmasıdır”. Şehirleşme burada iki yönlü ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi tanımda da yer aldığı şekli ile ülkedeki toplam şehirli nüfus oranının artması yanında, şehir kabul edilen yerlerin sayısındaki artış; diğeri ise köy, kasaba ve şehirlerimizin gittikçe betonlaşarak sadece şekil olarak şehirselleşen bir görünüm kazanmalarınıdır. Bilindiği gibi ülkemiz şehirleşme hızı açısından dünyada ön sıralardadır. 1927’deki ilk nüfus sayımında % 23 olan şehirli nüfus oranı 2000 yılında % 65’e ulaşmış, yine aradan geçen süre esnasında nüfusu 10 bini geçen kent sayısı da 1935’te 80 iken, 2000 yılında bu rakam 502’ye ulaşmıştır. Bu süreç bütün hızı ile devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerin şehirli nüfus oranlarının % 95’ler seviyesinde olduğu düşünülürse, gelişmekte olan ülkemizde bu orana ulaşmaya kadar kırdan kente göç devam edecektir.

Sosyolojik manâda şehirleşme ise, dar mekanlı bir cemaat hayatından geniş mekanlı toplum hayatına geçişi ifade etmektedir. Bu geçiş aynı zamanda sosyal ilişkilere ve bunun gerektirdiği yeni teşkilatlanmalara da giriş olarak algılanmaktadır.

3. Şehirlileşme nedir?

Şehirlileşme, şehirli olmaktır. Kişinin geride bıraktığı kırsal kesimin yaşam tarzını terk etmesi, yeni geldiği yer olan kentin yaşam tarzını benimsemesidir.

Şehirli olmak, organize edilmiş sosyal hayatın içinde bulunmak ve o organizasyonu bozmayacak veya aksatmayacak şekilde onun bünyesinde yer almaya bağlıdır. Kısaca şehirlileşme, köylülüğü bırakmak, organize edilmiş sosyal hayata geçmek ve yukarıda şehrin tanımı içinde verilen tüm değerlere sahip olmaktır.

Bilindiği gibi Türkiye nüfusu hızla şehirleşmekte, kırdan kente göç bütün hızı ile devam etmektedir. Kırdan geleneksel değerlere bağlı olarak yaşayan

vatandaşlarımız şehirlere geldiklerinde kültürel şok yaşamakta, gerçekte nereye ait olduğunu bilememektedirler. Bütün bunların doğal bir sonucu olarak tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de şehir kültürüne katılmayı sağlayacak “*kent müzeleri*” gibi kurumların eksikliği ve şehrsel mekânların yetersizliği gibi nedenlerle vatandaşlarımız bir intibak sorunu yaşamaktadır. Bu intibaksızlık, diğer bir deyişle kırdan şehre göç eden kişilerin şehre uyum sağlayamamaları kültür şokunu, kültürel kutuplaşmayı, kültürel gecikme ve kültürel çatışmaları beraberinde getirmekte, gecekondular ve yoksulluk kültürü gibi, kültürel kimliksizliğin de oluşmasına sebep olmaktadır. Tüm bunlar yaşanan şehre yabancılaşmayı körüklemekte, alkol ve uyuşturucu bağımlılığını arttırmakta, fuhşun yaygınlaşmasına, adî veya profesyonel suç ve suçlu oranlarının yükselmesine, intiharların, ruh ve sinir hastalıklarının çoğalmasına sebep olarak medeniyet merkezleri olması beklenen şehirlerimizin bir kaos ortamına sürüklenmesine yol açmaktadır.

Kırsal kesime geri dönüş bir daha kolay kolay mümkün olmadığına göre şehirlere akın eden insanlarımızın geldikleri yeni ortama uyum sağlamalarından, kısaca şehirlileşmekten başka çareleri de yoktur. Peki bunu kırdan gelen insanlarımız kendileri mi yapacaktır. Şehirli kimliğini onlar mı arayarak bulacaktır. Yeni geldikleri ve bundan sonra da yaşamayı düşündükleri bu şehir ortamı nasıl bir yerdir? Ne tür bir geçmişe sahiptir? Bu şehrin değerleri nelerdir? Bunları onlara kim öğretecektir? Sadece onlara değil, o şehirde doğup büyümüş kimselere yaşadığı şehrin kadir ve kıymetini, geçmişi ve geleceğini kim hatırlatacak, onu kim yönlendirecektir?

İşte kent müzelerinin önemi ve yüklendikleri görev burada ortaya çıkmaktadır.

B. KENT MÜZELERİ

Günümüz dünyasında, geçmiştekilerin neler bıraktıklarını öğrenmeye duyulan istek kütüphaneleri ve müzeleri, yeni buluşlara duyulan arzu ve talepler araştırma enstitülerini, bilincin kuvvetine duyulan inanç basın ve iletişim ağlarını, sanata verilen değer galerileri, güzelliğe duyulan sevgi park ve bahçelerin oluşturulmasını sağlamıştır. Tüm bunların meydana getirilmesinde, bu yolla bugünkü ve gelecek nesillerin hayata hazırlanmasında gerek kamunun

kendisi, gerekse kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler çeşitli proje ve organizasyonlarla önemli görevler üstlenmişlerdir. İşte bu kurum ve kuruluşlardan biri de “kent müzeleri”dir.

1. Kent müzelerinin amacı, önemi ve ortaya çıkışları

Kent müzelerinin kuruluş amacı; geçmişte çevresinde oluşmuş uygarlıklardan kendi payına düşen mirası ve üzerinde yer aldıkları mekânın sahip olduğu kültürel birikimleri, modern müzecilik anlayışıyla, teknolojinin imkânlarından da yararlanarak, bugünkü kuşaklara taşıyabilmektir. Başka bir ifade ile kent müzeleri; şehri ve o şehrin sakinlerini bilinçlendirmek, onların geçmişi ve geleceği kavramalarına yardımcı olmak, o şehir halkını ve dışarıdan gelen ziyaretçilerin bilgisini arttırmak, gibi hedefleri olan kuruluşlardır. Kısaca kent müzeleri şehrin kimliğidir, geçmiştir ve geleceğidir. Kişilerin o şehre ait oldukları hissini güçlendiren, oraya uyum sağlamasını kolaylaştıran, geçmişe ait hikayelerin paylaşıldığı, geleceğe ait umutların yeşerdiği mekânlardır.

Kent müzeleri ve arşivleri, her şeyden önce kentlerin geçmişi ile ilişki kurmak ve kentin tarihsel birikimlerinin yaşadığımız zamanda hissedilmesini sağlamak açısından büyük önemi vardır. Günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde kent müzeleri vardır ve her yıl bunlara yenileri eklenmektedir. Özellikle geçmiş tarihleri 200 yıldan daha eski olmayan birçok ABD kenti bu tür müzelere sahip olmayı özellikle arzu etmişlerdir. Çünkü ABDliler, iç savaş yıllarından sonra bugün buldukları coğrafyayı hızla kolonize etmiş ve yeni gelen göçmenleri de buralara yerleştirmiştir. Dünyanın her tarafından bu şehirlere akın eden, dil, din, ırk ve gelenek açısından birbirlerinden oldukça farklı insanların gelip yerleştikleri bu mekânlarda, yurttaşlık bilinci ve yaşadıkları kentin mensubu oldukları şuurunun kazandırılması hedeflenmiştir. İşte bunun için keşfedilen yöntemlerin başında kent müzeleri gelmektedir.

Böylece ABDliler yaşadıkları toplumda ortak bir gelecek ararken geçirdikleri süreci biriktirip unutmamayı da öğrendiler. Sonradan geldikleri bir yerde varlıklarının ve oranın sahibi olduklarının göstergesi gibi düşündükleri ortak geçmişi yansıtan her türden belgeyi toplarken, bir yandan da bunları, çağdaş yöntemlerden de faydalanarak, müzelerde sergileyip hatıralarını canlı tutmaya çalıştılar. Bu çabalar daha sonra tüm dünyaya örnek oldu ve kent

müzeleri hızla yayılmaya başladı. Burada unutulmaması gereken husus; gerçek anlamda müzeciliğin çok daha eski olmasıdır. Kent müzelerinin klasik müzecilikten başlıca farkı onların “insanların yaşadıkları bölgenin geçmişiyle ve yakın çevresiyle ilişki kurmalarını sağlayacak yapıda ve özellikte olmaları”ndan kaynaklanmaktadır. Özellikle 1960’lı yıllardan sonra yerel yönetimlerin daha aktif hale gelmeleri ve sivil toplum örgütlerinin güçlenmeye başlaması ile tüm dünyada kent müzeciliği de büyük ivme kazanmış, bunlar artık şehirlerin belediye hizmetleri gibi olmazsa olmaz kurumları arasında yer almaya başlamışlardır.

Ayrıca hemen her kuşağın yaşadığı kültürel birikimin bir sonraki kuşağa aktarılması da oldukça önemlidir ve arada hafıza kaybının yaşanmaması yine kent müzeleri ile mümkündür. Bugün dünyada gelinen nokta, kent müzelerinin “kent için hizmet üreten kurumlar” oldukları gerçeğidir. Bu nedenle *kent müzeleri* temizlik, su ve kanalizasyon hizmetleri gibi belediyeleri ve halkı doğrudan ilgilendiriyor gibi görünmeseler de, onu şehrin ayrılmaz bir parçası yapan nitelikler onların sahip oldukları yukarıda ifade edilmeye çalışılan bu özelliklerdir. Örneğin, uzun vadede kente yapılan yatırımların isabetli ve verimli olup olmadıkları, uygulanan yöntemlerin zaman içinde ne tür sonuçlar verdiği gibi hususlar ancak kent müzelerinde yer alan ve herkese açık olan belge, harita, maket, vb. malzemelerin teşhiri ile mümkündür.

2. Dünyadan ve Türkiye’den örnekler

Başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelerin bir çoğunda kent müzeleri oldukça yaygındır. Çeşitli kaynaklardan inceleme imkanı bulduğumuz ve bir kısmını bizzat ziyaret ettiğimiz kent müzelerinin ortak özellikleri buldukları şehrin değerlerini, geçmişini ve geleceğini yansıtıyor olmalarıdır. Şehirlerin yaşadıkları felaketler, mutlu oldukları anlar, yetiştirdikleri ünlüler, heykeller ve el sanatları gibi yarattıkları sanatsal objeler, fotoğraf ve video arşivleri, tarihsel süreç içinde giyim-kuşamları, polis ve itfaiye gibi şehir içi teşkilatların kullandıkları araç gereçlerden uniformalarındaki değişikliklere kadar geçirdikleri evrim, belediyeçilik anlayışları, kent planlarındaki değişme ve gelişmeler, şehrin geçmiş ve gelecekle ilgili proje maketleri bu müzelerdeki başlıca önemli unsurlardır. Bunlar aynı zamanda sergi

salonları, kütüphaneleri, eğitim galerileri, işitsel ve görsel sunumları, kafe ve dükkanları ile de yaşayan canlı organizmalardır.

Türkiye’de kent müzeciliği oldukça yenidir. Henüz kuruluş aşamalarında olmalarına karşılık kısmen faaliyete geçen ve diğer şehirlerimize örnek olabilecek müzeler Bursa, İzmir ve Kastamonu’da bulunmaktadır. Bunlardan Kastamonu Kent Tarihi Müzesi 29 Ekim 2002’de, Bursa Kent Müzesi 14 Şubat 2004’te açılmış, İzmir Kent Müzesi ise açılma aşamasındadır. Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL gibi sivil toplum örgütlerinin önderliğinde çalışmalar devam etmektedir.

Sonuç

Şüphesiz Samsun şehri de böyle bir müzeyi hak etmektedir. Üstelik Samsun’un haklı gerekçeleri de vardır. Özellikle 1970’li yıllarda büyük oranda göç alan şehir, sonraki yıllarda büyümesini durdurduğu halde, aradan geçen yıllar içinde bir türlü hemşehrilik bilincini geliştirememiştir. Bugün Samsun şehrinde doğup büyümüş olanlar arasında bile nerelisiniz diye sorulduğunda Rizeliyim, Artvinliyim, Trabzonluyum, hatta ilçeleri dahil ederek Ofluyum, Çaykaralıyım diyenler var. Samsunluyum diyen yok ama Çarşambalıyım Kavaklıyım diyen çoktur. Nitekim daha birkaç hafta önceki yerel seçimlerde bile gerek adayların belirlenmesinde, gerekse belirlenen adayların propagandalarında Samsun şehrinde ziyade, yukarıda ifade edilen şehir ve kasabalara vurgu yapılmış o köklerden oy istenmiştir.

KAYNAKLAR

Süha Göney, **Şehir Coğrafyası**, İst. Üniv. Yay., İstanbul,1977.

Erol Tümertekin, **Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları**, İst. Üniv. Yay., İstanbul, 1973.

Faruk Sümer, **Eski Türklerde Şehircilik**, TTK Yay., Ankara, 1994.

Gülzar Haydar, **Şehirlerin Ruhunu**, İnsan Yay., İstanbul, 1991.

Kemal Görmez, **Şehir ve İnsan**, MEB Yay., Ankara, 1991.

Sabri Yetkin-Fikret Yılmaz, *İzmir Kent Müzesi ve Arşivi*, **Yerel Kimlik**, 2003/1, İstanbul, 2003.

EK BİLGİ:

Bunlardan gerek bütçe, gerek işlevsellik açısından en faal olanı “Yaşayan Kent, Yaşayan Müze' sloganı ile faaliyete geçen Bursa kent müzesidir. 'Bursa Kent Müzesi' projesinin başlıca hedefi yaklaşık 4000 yıllık tarihi bir geçmişe sahip bu şehrin geleneksel Anadolu ve Osmanlı kültürünün oluşumu ve gelişimi sürecinde öncü kent kimliğini taşıyan rolü de dikkate alınarak, Bursa'da kentlinin ve kenti ziyaret eden turistlerin tüm bu birikimi görerek ve hatta yaşayarak öğrenebileceği bir müze oluşturmak ve özellikle çocuk ve gençlere hemşehrilik bilinci aşılmasıdır.

Müzei gezenlerin, geleneksel Anadolu ve Osmanlı kültürünü solumaları, Bursa'da yaşayanların ise müzeyi gezdikten sonra, ne kadar önemli bir kentte yaşadıklarının farkına varmaları amaçlanan diğer hedeflerdir.

Bursa Kent Müzesi'nde; Bursa kentinin tarihi, coğrafi, kültürel, sosyal, ekonomik, ticari ve turistik yapısına ilişkin bilgi ve belgeler, görsel sunum, obje ve animasyonlarla tanıtılmaktadır. Müzede Bursa'da yaşamış altı Osmanlı padişahının balmumu heykelleri bulunmaktadır. Ayrıca, müzede yer alan kentin topografik maketi sayesinde, ziyaretçiler Bursa surları ve külliyele, hanlar, hamamlar, camiler gibi anıt eserler hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler.

Müzenin bodrum katında yer alan Tarihi Esnaf Sokağı'nda; Bursa'nın geleneksel ticaret hayatı Arabacı, Nalbant, Saraç, Semerci, Yemenici, Bıçakçı, Bakırcı, Kalaycı, Tenekeci, Marangoz, Keçeci, Sepetçi, Şekerci, Kebapçı, İpekçi Tekstilci Havlucu özgün dekor ve canlandırmalarıyla tanıtılmaktadır. Tüm katlardaki koridorlar, geçici sergi mekanı olarak kullanılmakta, böylece değişen temalar müzenin sürekli izlenen bir mekan olmasını sağlamaktadır.

Müze bütünündeki sergileme, ağırlıklı olarak üzerlerinde tanıtım metinleri, resimler ve fotoblok canlandırmaların yer aldığı panolar ile yapılmaktadır. Ayrıca bazı sergilerde çeşitli maket, canlandırma, bilgisayar destekli bilgilendirme ve obje teşhiri de kullanılmaktadır.

Sergileme mekânları haricinde müzenin zemin katında ziyaretçilerin dinlenebileceği bir kafeterya, hediyelik eşya satış birimi ile birinci katında ise araştırmacıların yararlanabileceği Bursa Belgeliği, küçük ölçekli bir kütüphane, periyodik okuma salonu, dia ve multivizyon gösterileri ve küçük toplantıların yapılabileceği çok amaçlı 55 kişilik bir salon ve yönetim birimleri yer almaktadır. Müzenin giriş avlusunda yer alan anfi tiyatro, burada konser, dinleti gibi etkinlikler yapılmasına olanak sağlamakta, ayrıca yine açık alanda yer alan panolar ile dış mekanda da sergi düzenlemeleri yapılabilmesine imkan sağlamaktadır.

Müzeyi ziyaret eden bir izleyicinin Őu görüŐleri ilginçtir; “Bursa Kent Müzesi’ni gezerken, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e bir Şehrin; her sınıftan halkıyla, esnafıyla, her dinden insanıyla nasıl yaŐadığını, yüzyıllar içindeki serüvenini öğrendim. Bursa’da yaşayan ya da Bursa’yı ziyaret eden herkes bu müzede, kendini bu Şehrin tarihinin bir parçası görecek, o zaman bu Şehri daha çok sevecek. Dijital haritada, Bursa’nın tanımak istediğim semtlerini tanıdım, onların perdeye yansıtılıŐını gördüm. Dilerim her Şehir müzesini yapsın.. İnsanlarımıza yaşadıkları Şehrin tarihini ve kültürünü bilme hakkını verelim, bunları onlardan esirgemeyelim.